

Tartu lahtised MV mälumängus, hooaja 2017/18 II mäng.

Küsimused: Ugala (A.Kiis, A.Kuld, O.Luuk, A.Altmets, A.Seire).

I Ajalugu

1. Keskajal ja hiljemgi rajati nii kirikute juurde kui ka kalmistustele arvukalt kabeleid nii perekondade kui ärikompaniide tellimusel, kui kasutada tänapäevast sõnastust. Kuigi Tartus on keskaega säilinud ülinapilt, leidub siingi üks selline kabel koos samanimelise tänavaga. Mõlemad kannavad ühe 218 523 elanikuga linna nime. Mis kabelist on juttu?

2. 29. mail 2006 aastal hävis Porvoos 18-aastase black metali austaja Kalle Holmi süüdatud tulekahjus osaliselt üks hoone, millel on oluline roll Soome suurvürstiriigi tekkes – nimelt peeti siin Riigipäev, kus Aleksander I kuulutas välja 28. mail 1809 välja autonoomse Soome suurvürstiriigi. See tulekahju polnud hoonele esimene: 1508 põletasid selle maha taanlased ning 1571, 1590 ja 1708 venelased. Samalaadne hoone on olemas ka Tartus. Mis hoonest on jutt?

3. Norras toimub igal aasta märtsis populaarne suusamaraton *Birkebeinerrennet*. Esimene toimus 1932. aastal. Rada algab Renas ja lõpeb Lillehammeris, pikkus on kokku 54 km. Iga osaleja kannab kaasas 3,5 kg suurust raskust, sest üritus toimub ühe ajaloolise sündmuse mälestuseks. Sellest sündmusest kõneles ka septembrikuus kinodes jooksnud film *Viimane kuningas*. Millise sündmuse mälestuseks korraldatakse *Birkebeinerrennetit*?

4. Kunagi 3. sajandil pKr tehti katset luua uus maailmausund zoroastrismi, platonismi, kristluse, budismi ja gnostitsismi osadest. Selle õpetuse järgi valitseb maailma hea ja kurja jõudude tasakaal, mitte üks täiuslik olend. Kosmos ja aineeline maailm, kus inimesed elasid, jaotati kaheks eraldi asuvaks tegelikkuseks: valgusemaailm ja pimedusemaailm. Selle usundi kõrgaeg jäi 3. - 5. sajandisse, levides Iraanist Hispaaniani, aga ka Hiinasse. Hiinas keelustati see 1374, Lähis-Idas hääbus lõplikult mongolite vallutusega. Läänes täheldati selle usundi jälgi ketserlikes õpetustes. Mis õpetus?

5. Maailm on hädaohtlik paik teisitimõtlejate jaoks. Üks liik selliseid kannatajad on märtrid. Oma märtrid on ja EAÕK-l. 29. oktoobril sündis Suure-Jaani vallas kohaliku õigeusu kõstri perekonnas poisilaps, kellest pidi 1./14. jaanuaril 1919 saama üks Tartu krediitkassa keldri veresauna ohvritest. Hariduse omandas noormees Riia Vaimulikus Koolis ja Riia Vaimulikus Seminaris. Preestrina tennis ta Laanemetsa, Nõo, Rõngu ja Tartu Jumalaema Unumise peakirikus. Siin võib vasakpoolse kõrvalaltari juures leida ka tema haua. 2000. aasta augustis arvati see vaimulik pühakute hulka. Tema poeg oli helilooja ja muusikapedagoog Tartus. Kes?

Tartu lahtised MV mälumängus, hooaja 2017/18 II mäng.

Küsimused: Ugala (A.Kiis, A.Kuld, O.Luuk, A.Altmets, A.Seire).

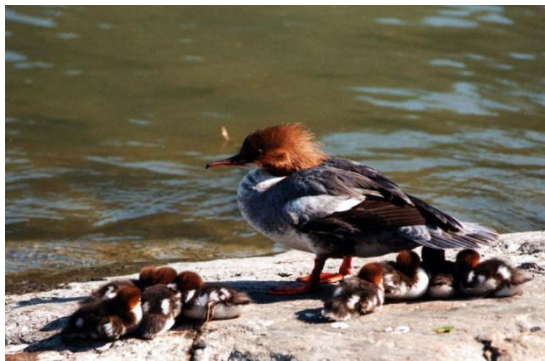
II Loodus

6. *Anethum graveolens* on sarikaliste hulka kuuluv tugeva lõhnaga maitse- ja ravimtaim, mida kasvatati juba antiikajal Egiptuses, Roomas ja Kreekas. Vanade roomlaste jaoks oli sellest taimest pärjal kahetine tähendus: sellega krooniti kangelasi, aga usuti ka, et see väldib veini pähehakkamist, et saaks kauem juua.

Roomlaste vallutusretked ja munkade töö kloostriaedades panid aluse kiirele levikule keskaegses Euroopas. Lihtsalt ja odavalt kasvatatav taim leidis kasutust nii kulinaarias kui ka taimeravis ja maagilistes tegevustes. Taime värskeid lehti pakuti pidustuste järel ülesöömisele tulenevate vaevade leevendamiseks, seda lisati kümbalusveele, põimiti pruudikimpudesse... Karl Suur oleval andnud ametliku korraldusekasvatuse edendamiseks.

Eesti keelde on perekonna *Anethum* nimetus jõudnud alamsaksa keelest, sama sõna on kohati olnud kasutusel ka mõnede umbrohtude rahvapärase nimena. Mis tänuväärse taimega on tegu?

7. Mis lindude jaoks kihnlased ja teised Lääne-Eesti saareelanikud kevadeti puude otsa pesakaste üles panid, et nende munadest hiljem näiteks kooki teha?

8. Christian Kelch kirjeldab oma "Liivimaa kroonikas" Liivimaa loodust: "*Peale selle on kogu Liivimaal mitte ainult palju väikesi järvi, vaid ka suuri kalarikkaid jõgesid ja voolavat vett, nagu seda on Soodla, Kilvand, Iru, Vaida, Kasari, Purtse, Piibe*". Millist jõge mõtleb Kelch Iru ja Vaida jõgede all?

9. Kui palju läheb läheb Suur-Munamägi alates 1.01.2018 absoluutväärtuses kõrgemaks seoses üleminekuga Kroonlinna 0-lt Amsterdami 0-le?

10. Kes on esitaja (solist ja ansambel)?

Tartu lahtised MV mälumängus, hooaja 2017/18 II mäng.

Küsimused: Ugala (A.Kiis, A.Kuld, O.Luuk, A.Altmets, A.Seire).

III Film

11. Benjamin Geza ... - Boldt ja Caleb Casey McGuire ... -Boldt on vennad, kes mõlemad on nii näitlejad kui ka režissöörid, üks neist ka stsenaarist ja produtsent. Kahe peale on neil auhinnariiulil 3 Oscarit (parim originaal stsenaarium, parim film, parim mees-peaosatäitja) ja hulk muid auhindu. Igapäevaselt kasutavad nad oma esimest perekonnanime, mida ka küsime.

12. Elle Kull ja Jüri Krjukov on mänginud paari kahes telelavastuses. Mõlemas vaadeldakse Eesti Vabariigi lõpuaastaid, kuid vaatenurgad on vastandlikud. Esimeses loos näeme sündmusi kommunistide vaatenurgast, teises eesti rahvuslikust vaatenurgast. Esimene neist valmis 1986. aastal ja seal kehastas Elle Kull noort naiskommunisti ning Jüri Krjukov metsavenda. Nende armulugu on küll üsnagi vägivaldne. Teises kõnealuses telelavastuses (1995 a.) mängib kõnealune paar ema ja isa. Nimetage need telelavastused.

13. Selle Walesi päritolu näitleja saatuse on oma välimuse ja oleku tõttu mängida peamiselt kriminaale või muidu füüsiliselt agressiivseid tüüpe. Eelnenud jalgpalluri karjääri ajal oli tema hüüdnimi "The Axe" (Kirves) ja tööandjate hulgas muuhulgas ka Chelsea, Leeds United, Queens Park Rangers. Walesi koondises õnnestus tal mängida koos kahe legendiga - karjääri lõpetava Ian Rushiga ja alles kuulsust kogunud Ryan Giggsiga. Kes on see mees, keda on kinolinal nähtud nii John Travolta, Arnold Schwarzeneggeri kui Silvester Stallonega?

14. Filmis "Polli päevikud" on üheks kandvaks peategelasteks von Sieringite perekonna liikmete kõrval, kellest Oda (Paula Beer) on peamine, Tambet Tuisu kehastatud haavatud anarhist. Oma tegelikku nime ta Odale ei ütle ja lubab end nimetada teise nimega. Kõik siinviibijad teavad seda argielust pärinevat mõistet. Kuidas käsib see tegelane end Odal hüüda?

15. Pildil olev eesti näitlejanna ja modell on osalenud filmides "Keskpäevane praam" (1967), "Pimedad aknad" (1968), "Hullumeelsus" (1968), "Valge laev" (1970), "Suvi" (1976). Ta sündis 24. oktoobril 1944. Oma hääle laenas ta "Viimses reliikvias" Agnes von Mönnikhusenile.

Tartu lahtised MV mälumängus, hooaja 2017/18 II mäng.

Küsimused: Ujala (A.Kiis, A.Kuld, O.Luuk, A.Altmets, A.Seire).

IV Sport

16. Kahel jalgpalli EM või MM tšempionil (kokku on neid 14) ei ole kunagi õnnestunud Eesti rahvuskoondist võita. Ühega neist ei ole me mänginud, teisega on ainuke kohtumine viiki jäänud. Mis riigid?

17. Uruguay ragbimängijad omandasid 1970. aastate alguses kuulsuse, mis ilmnis küünilistes naljades nende kohta. Nii õelutses ühe endise ragbimängija puhul lennukis toidu toomisel kõrvalistuja: "Talle tuleks anda hoopis reisijate nimekiri." Miks selline kuulsus tekkis?

18. Eldrick Tont on ühe kuulsa golfimängija sünnijärgne eesnimi. Maailm tunneb teda hoopis lihtsama eesnime järgi. Kellega on tegemist?

19. Olemuselt on segu tennisest ja *squashist*. Mängitakse enamasti kaks kahe vastu üle võrgu 10 x 20m suurusel klaasist ja võrkaiast seintega piiratud väljakul. Palli võib mängida ka seina põrkest. Kasutatakse spetsiaalseid keelteta mõlataolisi reketeid, mille laba on enamasti augustatud. Pall meenutab tavalist tennisepalli, aga on pehmem.

Ala mõtles välja Enrique Corcuera 1969. aastal Acapulcos. Ka tänapäeval on rohkem tuntud Ladina-Ameerika maades ja Hispaanias, aga kogub jõudsasti populaarsust ka mujal Euroopas. Mängijate arvuks üle maailma hinnatakse rohkem kui 10 miljonit. Tänavu sügisel avati Eesti esimesed väljakud Rocca al Mare tennisekeskuses. Mis sportmäng?

20. Kes on esitaja? Tegu on Eestis tuntud kontratenoriga, kes tuntud ka muuseumimaastikul.

Tartu lahtised MV mälumängus, hooaja 2017/18 II mäng.

Küsimused: Ugala (A.Kiis, A.Kuld, O.Luuk, A.Altmets, A.Seire).

V Varia

21. Taastatud Jaani kirikusse plaanitsetakse ehitada uus barokkorel, mille viiesid saab heatahtlik annetaja osta 50 – 400 eurose rahasumma eest. Uuel pillil peaks olema 32 registrit ja kõlaliselt peaks see tulevikus sarnanema Danzigi 18. sajandi orelimeistri Andreas Hildebrandti pillidega. Siiski on Tartus olemas üks barokkorel, mis on muutnud selle Maarja Nummert projekteeritud kiriku populaarseks kontserdikohaks. Just siin toimub igal aastal Tartu päeval koguduse ja linnavalitsuse ühisüritusena kuldpulmapaaride vastuvõtt. Koguduses on praegu ligi 300 täieõiguslikku liiget. Mis kirikust on jutt?

22. Mis aasta?

- Asutati Nike;

- USA-s esilinastus Bondi teine film "From Russia with Love" ja valmis kolmas - "Goldfinger";

- Tanganjikast ja Zanzibarist sai Tansaania;

- Eestis avati kino Kosmos ja oli EÜE esimene suvi; ning last but not least

- maa-asulates elavatele koolilastele hakati kinni maksma kooli ja koju bussisõitu.

23. 15. sajandi Venemaal tasustati sõjaväeteenistusse võetud linnainimestele ja talupoegadele nende teenistust maalapiga lisaks maksudest ja koormistest vabastamisele. Kuidas seda maalappi nimetati? Mõiste oli (või on) levinud sarnases tähenduses ka tänapäevasel Venemaal.

24. Kes oli see omal ajal tuntud tartlane, kelle kohta kirjutatakse:

“Kõigist tema tegudest oli kõige kaunim see, kui ta ühes lokaalis arvurikka publiku ees ja üsna kenakese auru all tõmbas ühest taskust aukartustäratava peotäie Vene kuldrublasid, lausudes: “Sellega sõidame Kihnust Kuramaale!” Siis võttis ta teisest taskust kimbu Englise naelsterlingeid, sõnades: “Sellega sõidame Kuramaalt Londonisse!” Ning lõpuks kiskus kolmandast taskust välja pahmaka lihtlabaseid Eesti kroone, kuulutades kõuehäälega: “Aga nendega sõidame tagasi erakondadeta Eestisse! Eestimaa, su mehemeel...!”

Jutt on 1934. aastal Kihnu asumisele saadetud vapse toetanud ärimeeste prassimisest Pärnu lokaalides enne laevale astumist.

25. *Straight edge* (kirjas kasutatakse ka tähistusi sXe, XXX, X jne) on *hardcore*-pungiga seotud subkultuur, mis on endale nime saanud ansambli *Minor Threat* loo järgi. Kuigi põhiliselt on tegemist rahumeelse nähtusega, on selle suuna esindajatel ette tulnud ka vägivaldseid kokkupõrkeid vastupidiste seisukohtade esindajatega. Mis on *straight edge* liikumise põhimõtteline erijoon võrreldes ülejäänud punkaritega?

Tartu lahtised MV mälumängus, hooaja 2017/18 II mäng.

Küsimused: Ugala (A.Kiis, A.Kuld, O.Luuk, A.Altmets, A.Seire).

VI Teadus-tehnika

26. Enne Läänemere rannikualade minekut Venemaa valdusesse toimus vahetuskaubandus Venemaa ja Inglismaa vahel Arhangelski sadama kaudu. Peamised sisseveokaubad olid laskerelvad, püssirohi, väävel, tina, vask, suhkur, paber, kangad ja pikka aega ka vilgukivi. Milleks kasutati Venemaal vilgukivi?

27. Keemilise elemendi järjenumbriga 41 avastas Charles Hatchett aastal 1801 Connecticutist toodud maaginäidistest ning andis sellele algself nimeks kolumbium (Cb). Sarnaste omaduste tõttu pidasid mõned järgnevad uurijad seda elementi samaks aasta hiljem avastatud tantaaliga. Nii juhtuski, et saksa keemik Heinrich Rose avastas 1846. aastal tantaalimaagist küsitava elemendi “uuesti” ning nimetas selle Tantalose tütre järgi. Ligi sajandiks jäid kasutusele mõlemad nimetused – Ameerikas eelistati (ja kasutatakse kohati tänaseni) kolumbiumi, Euroopas Rose poolt hiljem antud nime. 1950. aastal kinnitas Rahvusvaheline Puhta ja Rakenduskeemia Liit (IUPAC) elemendi nomenklatuurseks nimetuseks eurooplaste poolt eelistatud variandi, mida küsimegi.

..... moodustab märkimisväärse osa Silmeti toodangust, mis katab kuni viiendiku maailmas tarbitavast kogusest. kasutatakse eriotstarbelistes sulamites, sh. ülijuhtide valmistamisel, aga ka ehete ja meditsiiniliste implantaatide valmistamisel.

Mis keemiline element?

28. Vanasti, nii 16. sajandil, kasutati ühe vajaliku aine või töövahendi kokkusegamiseks järgmisi aineid: rauarooste (vanad naelad, hobuserauad), lepa- või tammekoor, tammelehtede pahad, kirsipuudelt kogutud vaik. Mis niimoodi kokku sai?

29. 29. oktoobril 1932 lasti ellingutelt vette laevakompanii Compagnie Générale Transatlantique turboelektrilaev (pildil), mille brutomaht oli 83 423 registerttonni, pikkus 313,75 m, laius 35,9 m, keskmise süvis 11,16 m. Laeval oli 11 tekki, esimene lokaator reisilaeval. Laevas olid baarid, restoranid, grillruum, kino, saun, 2 basseini, 380-kohaline teater, tenniseväljakud. Leva ehitamine maksis kokku 812 miljonit franki. Selle laeva üle tunti Prantsusmaal uhkust. 9. veebruaril 1942 hävis laev New Yorgi sadamas tulekahjus ja lammutati hiljem vanarauaks. Mis laevast on jutt?

30. Mis tantsu muusikat kuulete? Chopin kirjutas neid 25 tükki.

Tartu lahtised MV mälumängus, hooaja 2017/18 II mäng.

Küsimused: Ugala (A.Kiis, A.Kuld, O.Luuk, A.Altmets, A.Seire).

VII Kunst

31. Mis ehitis on pildil? (arhitekt Indrek Suigusaar)

32. Näete näiteid ühe Eesti graafiku töödest ja tema fotot. Kelle?

33. Kes oli Vana-Kreeka kudumise jumalanna, kes seda kunsti ka Pandorale õpetas (sellele, kes kõigi hädade laeka avas)? Ta sündis oma isa lõhkilöödud peast.

34. *Katedraali arhitekt Gerhard, olles võimetu lõpetama tulevase katedraali jooniseid, otsustas appi kutsuda Kuradi. Saatan ilmuski kohe ja pakkus vahetuskaupa: arhitekt saab kauaoodatud joonised, kuid vastutasuks annab oma hinge. Tehing pidi olema sooritatud pärast esimeste kukkede kiremist. Arhitekt oli väljapääsmatus olukorras ja nõustus. Kuid tema naine kuulis jutuajamist pealt ning otsustas kaitsta oma mehe hinge ja säilitada ehitise joonised. Ta ärkas hommikul vara ja kires kuke asemel. Kurat ilmus kohe nähtavale, andis joonised üle, kuid seejärel paljastus pettus, ent oli juba hilja. Kui saatan kuulis pettusest, ütles ta: "Maailma lõpp saabub viimase kiviga sel katedraalil!" Seetõttu ei lõpetata katedraali ehitamist, sest kui lõpeb ehitustegevus, saabub Apokalüpsis, nagu Saatan lubas.*

Mis katedraali ehitusest jutt räägib?

35. Kes esitab?

Tartu lahtised MV mälumängus, hooaja 2017/18 II mäng.

Küsimused: Ugala (A.Kiis, A.Kuld, O.Luuk, A.Altmets, A.Seire).

VIII Poliitika

36. Eelmise aasta septembris kogunes Valimiskogu, et valida Eesti Vabariigile uus president. Valimiskogu koosnes 335 liikmest, kellest 101 olid Riigikogu liikmed. Ülejäänud valisid kohalikud omavalitsused. Kõige rohkem valijamehi saatis Valimiskogusse Tallinna linn (10 esindajat), Tartu panustas 4 esindajaga. Lõviosa valdadest ja omavalitsustest oli esindatud ühe esindajaga. Kahel vallal oli nagu seitsmel linnalgi (Võru, Kuressaare, Rakvere, Viljandi, Kohtla-Järve, Narva, Pärnu) oli 2 valijameest. Nimetage need vallad!

37. Milliste praeguste omavalitsustega ühineb 2018 01. jaanuarist Palupera vald? 1 vale/nimetamata annab veel ühe punkti.

38. Sõjavägi ja riigikaitse on hetkel laia kõlapinda võitnud teema. “*Mõiste ohvitser tuleneb ladinakeelsest sõnast officialis, mis kõige avaramalt tähendab riiklikus teenistuses olevat inimest. [-] Ohvitser kui riigiteenistuses seisev kodanik, andes ennast kõrgema eesmärgi teenistusse ohverdab midagi oma isiklikust vabadusest ja ilmutab oma teenistuses kuulekust, truudust ja täidab seda kõlbelise moraalse kohustusena. [-] Olemuslikult on ohvitser seisuslik nähtus, sest teda iseloomustab seisuslik eneseteadvus. [-] Ohvitser on seega ühiskonnas eriline kodanik, kuna ta hõlmab endas lisaks teenistuslikele ülesannetele ühiskonna ühiskultuuris kehtivate väärtuste kandjat. Ta on kodanik, ta on perekonnapea, abikaasa ja lastele isa. [-] Seega kaitseväelase ja eriti ohvitseri osa väljub kaugele ainult kaitseväelikust teenimisest – ohvitser kehastab teadliku riigikodaniku üht kõrgemat astet.*” Kes on niimoodi võtnud kokku hinnangu ohvitseri rollist ühiskonnas?

39. Kohalike volikogude valimised on läbi saanud, valijad on rääkinud. Tallinnas kogus kõige suurema isikliku häälesaagi Mihhail Kõlvart 24 712 häälega. Ka Edgar Savisaar, kes 2013. aastal sai 39 397 häält, pääses seegi kord volikogusse isikumandaadiga. Mitu häält sai Savisaar?

40. Ära sina vali Reformierakonda

Ära sina usu Isamaaliitu

Need on kõik vargad, valetajad, sulid

Lapsed neil tõmbavad nurga taga triipu

Keskerakond ei valeta kunagi

Keskerakond kaitseb lihtrahva huve

Valides meid, vana hea kommunism

Eestisse jälle tagasi tuleb

....

Selliseid valimissoovitusi sisaldav lauluke on õigupoolest üle kümne aasta vana, kuid ilmus uuesti vahetult enne KOV valimisi uuel albumil, mida esitleti 14. oktoobril klubis Laine. Nimetage muusikaline kollektiiv, kelle looga on tegu!

Tartu lahtised MV mälumängus, hooaja 2017/18 II mäng.

Küsimused: Ugala (A.Kiis, A.Kuld, O.Luuk, A.Altmets, A.Seire).

Vastused:

1. Lüübeki kabel Jaani kiriku juures, Lüübeki tänav Jaani kiriku ja Treffneri kooli vahel
2. Porvoo toomkirik
3. 1206 kandsid kaks birkebeinerit 1-aastase Hakon IV Hakonssoni suuskadel Folkenborgist Trondheimi.
4. manilus
5. Mihhail Bleive
6. (aed)till
7. jääkosklad
8. Pirita jõgi
9. 20 cm
10. Kärt Tomingas, ansambel Park
11. Affleck
12. Jüri Krjukov, Elle Kull
13. Vinnie Jones
14. Schnaps
15. Mare Garšnek
16. Argentiina (pole mängitud) ja Taani (2:2 30.mai 2004 Tallinn)
17. Aastal 1973 kukkus lennuk Uruguay ragbimängijatega Andides alla, ellujäämiseks järgnes inimsöömine.
18. Tiger Woods
19. padel
20. Ivo Posti
21. Salemi kirik
22. 1964
23. дача ehk eestipäraselt datša
24. Karl Jänes
25. Karsklus - hoidumine alkoholist, tubakast, narkootikumidest, juhusuhetest. Sageli on tegu taimetoitlastega.
26. Vilgukivi kasutati aknaavades klaasi asemel.
27. Niobium (Nb)
28. Tint
29. Normandie/La Fayette
30. masurka
31. restoran Paat Viimsis
32. Reti Saks
33. Athena
34. Kölni katedraal
35. Velly Joonas
36. Rae ja Viimsi
37. Puhja, Otepää, Sangaste, Puka, Rõngu, Konguta, Rannu, Elva
38. Einar Laigna
39. Edgar Savisaar sai 3611 häält
40. Kurjam